

SZERKESZTETTE | EDITED BY
GYÖNGYÖSSY MÁRTON – VARGA MÁTÉ

NUMOPHYLACIUM NOVUM III.

A III. FIATAL NUMIZMATÁK
KONFERENCIÁJA TANULMÁNYAI
STUDY VOLUME OF THE 3RD YOUNG
NUMISMATISTS' CONFERENCE

*f*NK 2021

**NUMOPHYLACIUM NOVUM
III.**

NUMOPHYLACIUM NOVUM III.

A III. Fiatal Numizmaták Konferenciája (2021) tanulmányai |
Study Volume of the 3rd Young Numismatists' Conference (2021)

Szerkesztette | Edited by
Gyöngyössy Márton – Varga Máté

BUDAPEST, 2022

A konferenciát és a kötet megjelenését támogatták | Sponsored by

Szerkesztette | Edited by
Gyöngyössy Márton
Varga Máté

Sorozatszerkesztő | Series Editor
Gyöngyössy Márton

A tanulmányokat szakmailag lektorálták | Reviewed by
Garami Erika
Gyöngyössy Márton
Nagy Levente

Angol nyelvi lektor | Language editor
Basics Beatrix

© Szerzők | Authors, 2022
© Szerkesztők | Editors, 2022

A borítón látható érme: V. László király aranyforintja (Nagyszeben, 1456).
Tulajdonos: Déri Múzeum (Debrecen); gyarapodási szám: GYAR.2022.1. Fotó: Lukács Tihamér. |
Front cover: the Golden Florin of Ladislaus V (1456, minted in Nagyszeben, Hungary). From the collec-
tion of Déri Museum (Debrecen, Hungary); No. GYAR.2022.1.; photo by Tihamér Lukács.

ISSN: 2939-6697

www.eotvoskiado.hu

ELTE | BTK

Felelős kiadó | Executive publisher: az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
dékánja | Dean of the Faculty of Humanities, Eötvös Loránd University
Kiadói szerkesztő | Publishing editor: Tihanyi Katalin
Projektvezető | Editorial manager: Csanádi-Egresi Nóra
Tipográfia | Layout: Farkas Milán
Borító | Cover design: Kmotrik Ildikó
Nyomda | Printed by Multiszolg Bt.

TARTALOM | CONTENTS

ELŐSZÓ FOREWORD	7
--------------------------------	---

ÓKOR | ANTIQUITY

Newly Introduced Byzantine Silver Coins from the Period of 610–720: Analysis and Context <i>Nikolaus Aue</i>	11
---	----

KÖZÉPKOR | THE MIDDLE AGES

Solidusok a bizánci udvarból a magyar kereszténység kezdetén Solidi from the Byzantine Court at Early Hungarian Christianity <i>Nagy Balázs – Mozgai Viktória – Farkas Zoltán</i>	23
---	----

Középkori magyar veretek a Déri Múzeum gyűjteményében Medieval Hungarian Coins in the Collection of Déri Museum <i>Novák Ádám</i>	35
---	----

KORA ÚJKOR | EARLY MODERN PERIOD

Kincslelet-horizont a tizenöt éves háború korából: Két éremlelet az Erdélyi bástya (Táncsics Mihály utca 9.) feltárásából Treasure-hoard Horizon from the Era of the Long Turkish War: Two Ottoman-era Coin Hoards from the Excavation of Erdélyi Bastion (9 Táncsics Mihály Street) <i>Gálvölgyi Orsolya</i>	55
---	----

The Hoard from Mărișei (Suceava County, Romania): A Mirror of the Moldavian Currency between 16 th and 17 th Centuries <i>Monica Dejan</i>	75
---	----

Memorial Medals Issued for the 1686 Siege of Buda <i>Boromissza András</i>	81
---	----

ÚJKOR | MODERN AGE

School Medals: Ways of Rewarding in the Jesuit Schools of the Modern Era (19–20 th centuries) <i>Szabó Róbert Károly</i>	91
--	----

The Last Days of the Austro–Hungarian Krone: Collapse, Overstamping, Destruction <i>Töreki Milán</i>	101
---	-----

A KONFERENCIÁRÓL ABOUT THE CONFERENCE	111
--	-----

ELŐSZÓ

2018-ban egy zömmel pályakezdő kutatókból álló csapat azzal keresett meg, hogy a rokntudományok hasonló rendezvényeinek mintájára a fiatal numizmatika kutatók számára szervezzünk konferenciát, ahol lehetőséget kapnak kutatási eredményeik bemutatására.

Javaslatukat örömmel fogadtam, hiszen az egyik legősibb történeti segédtudománynak számító numizmatika helyzete hazánkban tényleg azért is különleges volt, mert e nemes tudománnyal foglalkozó fiatalok eladdig történeti, régészeti, művészettörténeti, esetleg interdiszciplináris konferenciákon adhattak elő. Ezekon a fórumokon viszont nem kaptak szakmai segítséget, igazi kritikát, hiszen a megjelentek többsége csupán érintőlegesen foglalkozott numizmatikával. Ezért közösen létrehívtuk a Fiatal Numizmaták Konferenciáját (FNK).

Az FNK első, egynapos konferenciájának 2018. október 11-én az ELTE Bölcsészettudományi Kara adott otthont, a Történelem Segédtudományai Tanszék szervezésében. A helyszínválasztás azért volt különösen indokolt és szimbolikus, mert 1777-ben ezen a karon jött létre a honi numizmatika első tudományos műhelye. A konferencia szervezésével hagyományt kívántunk teremteni: szeretnénk elérni, hogy az FNK a következő években – újabb és újabb helyszíneken megrendezve – a magyar numizmatika kiemelkedő jelentőségű fórumává váljon. Tervünk szerint az egyik évben az ELTE, a következőben pedig egy jelentősebb numizmatikai gyűjteménnyel rendelkező vidéki múzeum a házigazda. 2019-ben a nyíregyházi Jósza András Múzeum vállalta fel a konferencia megrendezését. 2020-ban ismét az ELTE következett volna, ám a koronavírus-járvány ezt megakadályozta. Nem adtuk fel, végül 2021. november 10-én online formában az ELTE szervezésében valósulhatott meg a III. FNK, amelyen 11 érdekes előadás hangzott el, magyar és külföldi előadók részéről. Az első konferencia tanulmánykötetének sikere után nem lehetett kérdéses, hogy a harmadik konferencia tanulmányaiból is kötetet kell szerkesztenünk.

Talán nem tűnik szerénytelennek, ha úgy fogalmazok: az alapításkor meghatározott célkitűzéseinket megvalósítottuk: a konferenciával fórumot és hagyományt teremtettünk. Az FNK a tudomány képviselői által nyilvántartott fórummá vált, és az intézményesülés útjára lépett, hiszen – az ELTE jóvoltából – immáron saját honlapja is van (<https://fnk.elte.hu/>). Bizakodással várjuk a IV. FNK-t, amelyet a PIM Kazinczy Ferenc Múzeum rendez meg Sátoraljaújhelyen 2022 novemberében.

Dr. Kálnoki-Gyöngyössy Márton DSc
a szervezőbizottság elnöke

FOREWORD

In 2018, I was asked by a team of mostly early-stage researchers to organize a conference for young researchers of numismatics, following the example of the events of similar disciplines, to give them opportunity to present their results.

I gladly accepted the proposal as the situation of numismatics – one of the oldest of the historical auxiliary sciences in Hungary – was really special, as the young researchers dealing with it could take part till then in interdisciplinary conferences of history, archaeology, art history. At these forums, though, they did not have a professional help, nor promoting criticism, as most of the lecturers have touched on numismatics only indirectly. The Conference of Young Researchers of Numismatics (FNK) was therefore created.

The first one-day conference of the FNK was hosted by the Faculty of Humanities of Eötvös Loránd University (ELTE) on 11 October 2018, organized by the Department of the Auxiliary Sciences of History. The choice of the venue was especially appropriate and symbolic as the Faculty of Humanities used to be the first scientific workshop of Hungarian numismatics established in 1777. Organizing the conference was the creation of a tradition – from that time on, the FNK was aimed to be a forum of outstanding importance for Hungarian numismatics, staged each year at a different location. According to the plan, in one year the ELTE, in the next a regional museum with a significant numismatic collection would be the host of the event. In 2019 the conference was organized by Jósza András Museum in Nyíregyháza. In 2020 ELTE was due to be the next, however it was prevented by the pandemic. Eventually, on 10 November 2021 an online conference was organized by ELTE as the third FNK event, with 11 lectures held by Hungarian and foreign participants. Following the success of the volume of the first conference papers it is our task to publish the papers of the third conference as well.

It can be stated that our plans were accomplished: a forum and tradition was created with the conferences, and the FNK is duly acknowledged in the field of science. It is confirmed by the fact that – thanks to ELTE – it has its own website (<https://fnk.elte.hu/>). We are looking forward to the 4th FNK conference organized by PIM Kazinczy Ferenc Museum in Sátoraljaújhely.

Márton Kálnoki-Gyöngyössi, DSc
Chair of the Organizing Committee

KÖZÉPKOR | THE MIDDLE AGES

Középkori magyar veretek a Déri Múzeum gyűjteményében*

Novák Ádám

Déri Múzeum

Rövid gyűjteménytörténet

A Déri Múzeum életében nagy változást hozott Déri Frigyes gyűjteményének megérkezése és az új épület átadása.¹ A Déri-gyűjtemény egyik legértékesebb része a Múzeum megbízásából módszeresen összeállított numizmatikai gyűjtemény, mely Szent Istvántól Szapolyai Jánoson és Apafi Mihályon át IV. Károlyig tartalmaz darabokat. A Déri-anyagot megérkezésétől külön egységként kezelték és kezelik ma is. Részletesen Kahler Frigyes ismertette a gyűjteményt, és arra is felhívta a figyelmet, hogy a magyar numizmatika egyik legjelentősebb alakja, Huszár Lajos így vélekedett az anyagról: „a vidéki múzeumok legjelentősebb magyar és különösen erdélyi vonatkozású érem- és pénzanyagát tartalmazza”.²

A gyűjteményben a magyar numizmatika meghatározó alakjai is kutattak, mint maga Huszár Lajos vagy Pohl Artur.³ A közelmúltban a Lengyel András által jegyzett *Aranykönyv*ben is helyet kaptak az itt őrzött középkori aranyforintok,⁴ s részben a Tóth Csaba, Kiss József Géza és Fekete András által jegyzett Árpád-kori pénzek katalógusai is hivatkoznak egy-egy érmére.⁵ Nagy bizonyossággal kijelenthető tehát, hogy mind a kutatók, mind a gyűjtők körében ismert a gyűjtemény, főleg az erdélyi veretek, melyek válogatott darabjai Krankovics Ilona jóvoltából több katalógusban és tanulmányban is megjelentek.⁶

A Déri-gyűjteményen kívüli heterogén származású középkori éremanyag eddig kevés figyelmet kapott, igaz, mind mennyiségében, mind minőségében eltörpül ugyan Déri Frigyes gyűjteményétől. Hogy hogyan alakult ki ez az éremgyűttes, és darabjai miért nem kerültek eddig reflektorfénybe, azt könnyen megérthetjük, ha áttekintjük a múzeum Numizmatikai Gyűjteményének történetét.

A debreceni városi múzeumügy mérföldkövének tekinthetjük Löfkovits Artúr 1902. október 26-án tett bejelentését. Magángyűjteményének – közte éremgyűjteményével – felajánlásán kívül vállalta, hogy tíz éven keresztül évi 500 korona befizetésével segíti létrehozni a városi múzeumot. Löfkovits éremgyűjteménye mellé már 1905-ben újabb darabok érkeztek a Debreceni Városi Múzeum ún. Érem- és

---

* A tanulmány előzményének tekinthető a Déri Múzeum és Gyűjteményei című sorozatban megjelent színes füzet: NOVÁK 2020. Ehelyütt azonban részletesebben tárgyaljuk a címben jelzett témát.

1 LAKNER 2014; FODOR 2016.

2 KAHLER 1982: 548.

3 Huszár mindkét munkájához felhasználta a debreceni éremanyagot, az egyes különleges daraboknál fel is tüntette őrzési helyüket: HUSZÁR 1979; HUSZÁR 1995; POHL 1974.

4 LENGYEL 2013.

5 TÓTH – KISS – FEKETE 2018; TÓTH – KISS 2018; TÓTH – KISS 2020.

6 KRANKOVICS 2013; KRANKOVICS 2016; KRANKOVICS 2018.

Régiségtárába.⁷ Az akkor még egy gyűjteményként kezelt Tár numizmatikai állománya 1951-ig folyamatosan gyarapodott. Elmondható, hogy a pénzek, érmék legalább 80%-a ajándékozás, vagy leletmentés útján került a Múzeum tulajdonába. A gyarapodást számszerűen Kahler Frigyes ismertette az 1905–1928 közötti időszakra vonatkozóan. Eszerint Déri Frigyes gyűjteményének megérkezése előtt, a Múzeum mai épületének átadásakor az intézmény 8000 darabot meghaladó numizmatikai gyűjteményt mondhatott magáénak. A gyűjtemény összetétele azonban nem volt homogén. Ahogy Kahler fogalmaz: a múzeum „mindent gyűjtött”, és a gyarapítás mögött nem álltak „átgondolt tudományos szempontok”. Valóban, ebben a korszakban került a gyűjteménybe „antik görög, macedón, római és egyiptomi pénzekről a középkori bizánci darabokon át a német választó fejedelmek tallérjai és aprópénzein keresztül újkori dél-amerikai pénzekig minden”.⁸ Ez annak tudható be, hogy nem volt szakképzett felelőse a gyűjteménynek. A pénz- és éremgyűjtemény kezelését például először Péter Gáborra bízták, aki nem volt hivatásos muzeológus, hanem műpártoló, a városi vásárbírószék tisztviselője. Ennek köszönhető az is, hogy a numizmatikai gyűjtemény tudományos feldolgozása nem történt meg, ezáltal a témában vizsgálódó tudományos értekezések számára sem szolgált forrásul.

Déri Frigyes ajándékának megérkezését követően a numizmatikai kollekció már két önálló részből állt. Az Érem- és Régiségtár gyarapodása tovább folytatódott. Később több nagy magán- vagy állami gyűjtemény is helyet kapott a múzeumban. Egy kivételes műtárgyegyüttes a Képzőművészeti Tár leltárába került: gróf Degenfeld Pál érem- és jelvénygyűjteménye, melyet 1932-ben ajánlott fel a múzeumnak. A gróf harcolt az első világháború lövészárkaiban, és ekkor kezdte gyűjteni a sapkajelvényeket, emlékérmeket. A kivételes műtárgyegyüttesből Krankovics Ilona a múzeum munkatársa, Sallay Gergely Pállal tett közzé közös katalógusukban számos darabot.⁹

Az ajándékozás és a vásárlás mellett egyre meghatározóbb részét tették ki az éremanyagoknak a leletmentésekből származó tételek. Az egy-két darabot tartalmazó leletek mellett számos, több tucat, akár több száz darabos leletanyagok kerültek leltározásra. Kahler Frigyes az első újkori leletanyagot tartalmazó éremegyütteseket ismertette közleményében.¹⁰ 1911-ben tucatnyi újkori érem került elő a Dobozi-temetőtől, az Egyház térről, és még ugyanabban az évben 359 darab a Piac utcából. A múzeum kiemelkedő tudós munkatársától, Zoltai Lajostól értesülhetünk, hogy 1913-ban a Bikaszálló építésekor hogy került elő közel száz darab szlavón denár a 13. század végéről.¹¹ A Péterfia utca alól 1915-ben tizenegy tallér került elő, és leletmentés következtében került be a Nagyerdőről 29 darab érem 1928-ban, a Sestakertből pedig 200 darab érem 1931-ben.¹² A leletek továbbra is az Érem- és Régiségtárat gyarapították. Az éremgyűjteményben őrzött tételek ekkor már minden bizonnyal meghaladták a tízezer darabot. Sőregi János 1940-es jelentése szerint a Tár összes leltári tétele (tehát a régészeti és történeti anyaggal együtt) 1939-ben 23 172 darabot tett ki.¹³

7 KAHLER 1983: 510.

8 KAHLER 1983: 517.

9 KRANKOVICS – SALLAY 2012.

10 KAHLER 1993.

11 ZOLTAI 1915.

12 KAHLER 1993.

13 SŐREGI 1941: 95.

Így fordult rá a múzeum a II. világháborúra. Bár Sőregi János múzeumigazgató későbbi jelentésében arról ír, hogy a gyűjtemény nem szenvedett károkat, részletes kimutatást nem közölt.¹⁴ A jelentés feltűnően szűkszavú és optimista hangvételű, így kifejezetten értékes Sőregi személyes naplója, melynek ezen fejezeteit nemrégiben a múzeum munkatársa, Kovács József Dénes tette közzé.¹⁵ Sőregi naplójából kiderül, hogy a Déri Múzeum és vele együtt a numizmatikai gyűjtemény is viszontagságos időszakot élt át 1944 és 1952 között.

A főépület két ízben kapott bombatalálatot 1944-ben, a tetőszerkezete leégett, és ennek következményeként egyéb károk is keletkeztek (pl. beázás). Nem tudni, hogy a gyűjteményt érte-e kár. Az azonban bizonyos, hogy a minisztérium műtárgymentést rendelt el, melyre 1944 szeptemberében került sor. Ennek keretében a Műgyűjteménynek címezve egy bizonyos „C” jelű ládában elvileg a múzeum magyar pénz- és emlékérem-gyűjteménye – talán a Déri Frigyes Numizmatikai Gyűjtemény – és 28 csomag érme is helyet kapott. Csak elvileg, mivel Sőregi az emlékérmek és érmék helyett a Degenfeld-gyűjteményt csomagolta be, a megmaradt anyagot pedig elfalaztatta a múzeum pincéjében. A ládát – másokkal együtt – elszállították, azonban a visszaszállítás során ez a láda nem érkezett vissza 1949-ben a többivel. Az elfalazott gyűjteményt 1950-ben vették elő, a „C” láda pedig 1952-ben került vissza a múzeumba.

Hosszú idő után, csupán 1956-ban jelent meg újra nyilvános jelentés a múzeum működéséről, melyben Balogh István igazgató tolmácsolásában arról olvashatunk, hogy a gyűjtemény egyes részei külső raktárhelyiségekben kerültek elhelyezésre, azok visszaszállítása évekre került. Meglátásunk szerint ekkor kallódhattak el gyűjteményi darabok – köztük számos középkori veret –, vagy semmisültek meg a leltári azonosításukra szolgáló jelzések.¹⁶

Az éremanyag gyarapodása ebben az időszakban kifejezetten gyér volt, s a leltározás módja is változott. 1951-ben lezárták az Érem- és Régiségtár leltárkönyvét, új gyűjteményi struktúrákat hoztak létre. Így a Képzőművészeti Tárhoz leltározták a Farkas Ferenc budapesti gyűjtőtől megszerzett 589 darabból álló plakett- és éremgyűjteményt, amely Balogh István szerint „rendszerességével a modern magyar kisplasztikai gyűjteményünket országos szintre emelte”.¹⁷ A régészeti feltárások leletanyagait is ekkor kezdték el külön vezetni.

Az 1950-es években tehát a numizmatikai gyűjtemény egy bizonytalan helyű és összetételű Érem- és Régiségtár leltári anyagából, Déri Frigyes Numizmatikai Gyűjteményéből, a Képzőművészeti Tár gyűjteményeiből (Degenfeld, Farkas) állt. Jelentős változást Módy György múzeumi alkalmazása, majd 1962. március 15-én történt muzeológusi kinevezése hozott. A régészet és a helytörténet területén is jelentős kutatásokat végző¹⁸ Módy szakmai tudására alapozva átszervezték a gyűjteményi struktúrát. 1962–63-ban létrejött az önálló Történeti Tár és az alá tartozó Numizmatikai Gyűjtemény. Előbbi két korszak szerint gyűjtötte a tárgyakat: korai (VII.) és újabb kori (VIII.) gyűjtemény jött létre. A Numizmatikai Gyűjtemény a IX. számú gyűjteményi egységként kezdte meg működését. Nem kerültek átsorolásra a vonatkozó gyűjteményi darabok. A gyarapodás vétel és ajándék útján történt.

14 SŐREGI 1948: 1–3.

15 KOVÁCS 2017; KOVÁCS 2018.

16 BALOGH 1957: 3–19.

17 BALOGH 1957: 9.

18 VAJDA 2006.

A leletmentésekből származó éremanyagok a VII. gyűjteményi egységbe kerültek, és ezek továbbra is meghatározó részei lettek a numizmatikai gyűjteménynek. 1965-től 1981-ig összesen tíz nagyobb lelet került feltárássra és leltározásra Debrecenből és környékéről. 1969-ben a debreceni Vendég utcáról 818 darab érem került elő. 1970-ben a debreceni régi katolikus temetőből 134 darab, majd 1973-ban Pallagról 487 darab érem kapott helyett a múzeumban. Ezek leírását Kahler Frigyes adta közzé a *Numizmatikai Közöny* 1989–1990-es évfolyamában, de középkori érméket nem tartalmaztak.¹⁹ A Hajdú-Bihar megyében lévő Polgár településen már 1906-ban és 1908-ban is találtak éremleleteket, és ezekhez újabbak járultak 1965-ben és 1966-ban. Míg előbbieket a Magyar Nemzeti Múzeum Éremtárába kerültek, addig utóbbiak a Déri Múzeumba. A több mint kétezer érmét tartalmazó leletgyűjteményt Gedai István, Módy György és Kahler Frigyes közösen dolgozta fel 1966-ban.²⁰ Az első leletben két II. Ulászló-denár (Huszár 811.), a másodikban egy-egy II. Ulászló- (Huszár 811.) és II. Lajos-denár (Huszár 841.) került elő. Középkori szempontból sokkal jelentősebb volt az 1966-ban feltárt, 4824 darabot számláló 16. századi éremlelet Nyírmártonfalváról. A szenzációs darabszámú leletben a négy darab Mátyás-, tizenhárom II. Ulászló- és harmincegy II. Lajos-denár is volt. Az anyagot részletesen Gedai István és Módy György ismertette.²¹ Kahler korábbi idézett közleményében ismertette a Bethlen utcai leletanyag 111 darabos gyűjteményét 1978-ból.²² A Hajdúdorogon 1974-ben talált 16 darab érmét és a Józsan 1981-ben talált 1511 darab érmét tartalmazó leletekről publikáció eddig nem jelent meg.

Az 1960-as években felállított (IX.) Numizmatikai Gyűjteménybe csupán elvétve kerültek témánkhoz kapcsolódó darabok. Szapolyai János 1540-es aranyforintján kívül egy-két denárral gyarapodott a múzeum gyűjteménye. A most ismertetendő középkori érmék tehát zömében a második világháborút megelőző időszak gyűjtésének eredményeként kerültek intézményünkbe.

A Déri Múzeumban őrzött Mohács előtti aranyforintok

Kahler Frigyes fentebb már citált szűkszavú ismertetéséből a kutatók jól ismerhetik,²³ hogy a Déri Frigyes Numizmatikai Gyűjteményben 178 darab aranyforintot őrzünk I. Károly időszakától II. Lajosig.²⁴ A Lengyel-féle *Aranykönyv*ben ezek hiánytalanul feltüntetésre kerültek. Ebből a kötetből azonban hiányoznak a Déri-gyűjteményen kívül őrzött aranyforintok.²⁵ Az alábbiakban röviden ismertetjük őket.²⁶

19 KAHLER 1989–1990: 145–146.

20 MÓDY – GEDAI – KAHLER 1966: 97–130. Vö.: GYÖNGYÖSSY 2001: 63–72.

21 MÓDY – GEDAI 1968: 229–245.

22 KAHLER 1993: 147–148.

23 KAHLER 1980: 523–526.

24 Érdekességképp megjegyezzük, hogy a Déri Múzeum Numizmatikai Gyűjteményének Sketchfab oldalán megtalálható minden vegyesházi uralkodó (és Hunyadi János kormányzó) egy-egy aranyforintjának 3D modellje (https://sketchfab.com/derimuzeum_numizmatika, letöltés ideje: 2022. január 15.).

25 Vö: LENGYEL 2013.

26 Bélyegfotóval és méretdatokkal mindegyik megjelent: NOVÁK 2020. Ha a Déri Múzeum online katalógusában elérhető az érme, azt külön jeleztük (<http://opac3.deri-muzeum.monguz.hu>, letöltés ideje: 2022. január 15.).

1. Károly Róbert király első aranyforintja, Körmöcbánya, 1325–1342

RÉTHY 1; POHL A1/a; HUSZÁR 440; LENGYEL 1A.

Leltári szám: IV.1912.110.

Ez a példány a leltárkönyvek tanúsága szerint 1912-ben feltehetően az egykori középkori település Zelemér területéről került elő, majd vétel útján jutott a múzeumba. Online megtekinthető: <http://opac3.deri-muzeum.monguz.hu/hu/record/-/record/DERIMUZEUM997136>.

2. I. (Nagy) Lajos király aranyforintja, Buda, 1342–1382

RÉTHY 64A; POHL -; HUSZÁR -; LENGYEL 5/4.

Leltári szám: IV.1913.23.12.

A múzeum gyűjteményébe a Numizmatikai Társulat éremárverése révén, vétel útján került 1913-ban. Online megtekinthető: <http://opac3.deri-muzeum.monguz.hu/hu/record/-/record/DERIMUZEUM997138>.

3. Luxemburgi Zsigmond király első között vert aranyforintja, Kassa, 1387–1389 (1. ábra)

RÉTHY 118; POHL D1-6; HUSZÁR 572; LENGYEL 17/11.

Leltári szám: Sz.1910.1116.

A múzeum gyűjteményébe a Numizmatikai Társulat éremárverése révén, vétel útján került 1910-ben.

1. ábra. Zsigmond király kassai aranyforintja (Fotó: Lukács Tihamér)

4. Luxemburgi Zsigmond kései aranyforintja, Körmöcbánya, 1431–1437

RÉTHY 119A; POHL D2-34; HUSZÁR 573; LENGYEL 18/21.

Leltári szám: Sz.1907.660.

Az érme a múzeum gyűjteményét gyarapítja 1907-től.

5. Luxemburgi Zsigmond kései aranyforintja, Körmöcbánya, 1436–1437

RÉTHY 119A; POHL D2-35; HUSZÁR 573; LENGYEL 18/24.

Leltári szám: IV.1933.54.1.

Özv. Sturmán Györgyné nagykerekli lakos ajándékként került a múzeumba további néhány tucat pénzzel és érmével együtt. Online megtekinthető: <http://opac3.deri-muzeum.monguz.hu/hu/record/-/record/DERIMUZEUM997140>.

6. Luxemburgi Zsigmond első között vert aranyforintja, 1398–1401

RÉTHY 119A; POHL D2-6; HUSZÁR 573; LENGYEL 18/52.

Leltári szám: IV.1913.3.

Az érmét 1913-ban vásárolták meg egy debreceni órástól, aki bevallása szerint Debrecen környékén találta. Online megtekinthető: <http://opac3.derimuzeum.monguz.hu/hu/record/-/record/DERIMUZEUM997142>.

7. I. Ulászló király aranyforintja, Nagybánya, 1440–1441

RÉTHY 140; POHL F1-6; HUSZÁR 597; LENGYEL 22/1.

Leltári szám: IV.1913.4.

A ritkának tekinthető érme bekerülési módja az előzőével azonos a leltárkönyvek tanúsága szerint. Online megtekinthető: <http://opac3.derimuzeum.monguz.hu/hu/record/-/record/DERIMUZEUM997145>.

8. V. László király aranyforintja, Nagyszeben, 1456 (2. ábra)

RÉTHY 173; POHL H6; HUSZÁR 640; LENGYEL 33/1.

Gyarapodási szám: GYAR.2022.1.

Az érme az 1963-ban tartott revízió során már a gyűjtemény részét képezte, a leltári azonosítóját azonban elvesztette. Beazonosítása eddig nem sikerült, így gyarapodási számot kapott, feltehetően a második világháború előtt kerülhetett a múzeumba.

2. ábra. V. László király nagyszebeni aranyforintja (Fotó: Lukács Tihamér)

9. Hunyadi Mátyás király aranyforintja, Nagybánya, 1463–1464

RÉTHY 204A; POHL K1-17; HUSZÁR 674, LENGYEL 36/18.

Leltári szám: Sz.1911.40.

Az érme 1911-ben vétel útján került a múzeumba.

10. Hunyadi Mátyás király aranyforintja, Nagybánya, 1467

RÉTHY 204A; POHL K1-23; HUSZÁR 674; LENGYEL 36/22.

Leltári szám: Sz.1909.315.

Az érme 1909-ben vétel útján került a múzeumba.

11. Hunyadi Mátyás király aranyforintja, Nagybánya, 1468–1469

RÉTHY 204A; POHL K1-22; HUSZÁR 674; LENGYEL 36/25.

Leltári szám: IV.1918.40.

Az érme a református leánygimnázium (ma Dóczy Gimnázium) tanárával történt csere eredményeként került a gyűjteményünkbe. Online megtekinthető: <http://opac3.deri-muzeum.monguz.hu/hu/record/-/record/DERIMUZEUM997148>.

12. Hunyadi Mátyás király aranyforintja, Nagyszeben, 1479–1485

RÉTHY 208A; POHL K21-4; HUSZÁR 680; LENGYEL 45/13.

Gyarapodási szám: GYAR.2022.2.

Az érme az 1963-ban tartott revízió során már a gyűjtemény részét képezte, a leltári azonosítóját azonban elvesztette. Beazonosítása eddig nem sikerült, így gyarapodási számot kapott, feltehetően a második világháború előtt kerülhetett a múzeumba.

13. Hunyadi Mátyás király aranyforintja, Nagyszeben, 1479–1485

RÉTHY 208A; POHL K21-4; HUSZÁR 680; LENGYEL 45/13.

Leltári szám: IV.1941.25.

A sűrűn előforduló érmét Felsőjózsnán, a Tócsó-patak jobb partján 1941. október 9-én találta meg Radóc Jánosné, és általa került be a gyűjteménybe. Online megtekinthető: <http://opac3.deri-muzeum.monguz.hu/hu/record/-/record/DERIMUZEUM997150>.

14. Hunyadi Mátyás király aranyforintja, Körmöcbánya, 1476–1478

RÉTHY 208E; POHL K17; HUSZÁR 684; LENGYEL 48/1.

Leltári szám: Sz.1909.863.

Vásárlás révén került múzeumunkba.

15. II. Ulászló király aranyforintja, Körmöcbánya, 1504

RÉTHY 260B; POHL L8-1; HUSZÁR 771; LENGYEL 75/1/1504.

Leltári szám: IV.1957.27.1.

Az érmét Sipos István Debrecenben, a Bujdosó utcán (Homokkert) kerítésépítés közben találta, akitől a múzeum megvásárolta. Online megtekinthető: <http://opac3.deri-muzeum.monguz.hu/hu/record/-/record/DERIMUZEUM997152>.

16. II. Ulászló király évszám nélküli aranyforintja, Nagybánya, 1498–1501

RÉTHY 255S; POHL L11-3; HUSZÁR 767; LENGYEL 80/6.

Leltári szám: Sz.1910. 324.

Az érme unikum számba megy, közgyűjteményből csupán a Magyar Nemzeti Múzeum éremtárából ismert. A múzeum gyűjteményébe a Numizmatikai Társulat éremárveréséről került 1910-ben.

17. II. Lajos király aranyforintja, Nagybánya, 1520 (3. ábra)

RÉTHY 291; POHL M6-1; HUSZÁR 832; LENGYEL 129/1/1520.

Leltári szám: IV.1921.101.

Az *Aranykönyv* szerint az érme közgyűjteményi előfordulása nem ismert, a múzeumba özv. Kovács B. Gyuláné Sárváry Róza ajándékként került be 1921-ben. Online megtekinthető: <http://opac3.deri-muzeum.monguz.hu/hu/record/-/record/DERIMUZEUM997154>.

3. ábra. II. Lajos király nagybányai aranyforintja (Fotó: Lukács Tihamér)

Szapolyai János aranyforintjai a Déri Múzeumban

Bár 1526 utáni veretek, a numizmatikai szakirodalom és a katalógusok egyértelműen a Mohács előtti magyar pénzverés szoros folytatójának tekintik Szapolyai János király pénzverését. Kahler ismertetésében ugyan helyet kaptak a Déri-gyűjteményben őrzött darabok,²⁷ a „Vegyesházi királyok kora” egység alatt tárgyalt darabok mégis kimaradtak az *Aranykönyvből*.²⁸ Emellett további két aranyforinttal gyarapodott múzeumunk a második világháború utáni időszakban, ezeket is listázzuk röviden.

1. Leltári szám: DFNGY 670.

Verdehely és dátum: Nagyszében, 1527

RÉTHY 325; POHL N13; HUSZÁR 866; LENGYEL 149/A/1527.

2. Leltári szám: DFNGY 657.

Verdehely és dátum: Körmöcbánya, 1527

RÉTHY 322; POHL N1; HUSZÁR 867; LENGYEL 150/1/1527.

---

²⁷ KAHLER 1980: 523–532.

²⁸ Vö.: LENGYEL 2013. Érdekes, hogy az „Erdélyi érmék” című egység alatt őrzött két darab Szapolyai aranyforint azonban helyet kapott az *Aranykönyvben*. Hogy Déri Frigyes, és szakértője miért ekképpen rendezte a Szapolyai-aranyforintokat az feltehetően örök rejtély marad. Különösen, hogy az erdélyi anyagnál tárolt két típusnak van megfelelője a vegyesháziaknál nyilvántartott darabok között.

3. Leltári szám: DFNGY 659.

Verdehely és dátum: Kolozsvár, 1533

RÉTHY 322; POHL N8-2; HUSZÁR 867; LENGYEL 150/7/1533.

4. Leltári szám: DFNGY 660.

Verdehely és dátum: Kolozsvár, 1534

RÉTHY 322; POHL N8-2; HUSZÁR 867; LENGYEL 150/7/1534.

5. Leltári szám: DFNGY 662.

Verdehely és dátum: Kolozsvár, 1535

RÉTHY 322; POHL N8-3; HUSZÁR 867; LENGYEL 150/9/1535.

6. Leltári szám: DFNGY 661.

Verdehely és dátum: Kolozsvár, 1535

RÉTHY 322; POHL N8-4; HUSZÁR 867; LENGYEL 150/10/1535.

7. Leltári szám: DFNGY 672.

Verdehely és dátum: Kolozsvár, 1537

RÉTHY 322; POHL N8-5; HUSZÁR 867; LENGYEL 150/11/1537.

8. Leltári szám: IV.1939.15.²⁹

Verdehely és dátum: Kolozsvár, 1531

RÉTHY 321A; POHL N6-3; HUSZÁR 868; LENGYEL 151/6/1531.

Online megtekinthető: <http://opac3.deri-muzeum.monguz.hu/hu/record/-/record/DERIMUZEUM846288>.**9. Leltári szám: DFNGY 658.**

Verdehely és dátum: Kolozsvár, 1532

RÉTHY 321A; POHL N6-4; HUSZÁR 868; LENGYEL 151/7/1532.

10. Leltári szám: DFNGY 656.

Verdehely és dátum: Kolozsvár, 1531

RÉTHY 321B; POHL N7; HUSZÁR 869; LENGYEL 152/2/1531.

11. Leltári szám: DFNGY 664.

Verdehely és dátum: Kolozsvár, 1539

RÉTHY 327; POHL N11-1; HUSZÁR 873; RESCH 11; LENGYEL 155/1/1539.

---

²⁹ Az érmére Debrecen területén a Kőteles-tanyán bukkant rá Veres István 1939. június közepén, majd vétel útján került a múzeumba.

12. Leltári szám: DFNGY 673.

Verdehely és dátum: Kolozsvár, 1540

RÉTHY 327; POHL N11-1; HUSZÁR 873; RESCH 24; LENGYEL 155/1/1540.

13. Leltári szám: DFNGY 675.

Verdehely és dátum: ismeretlen, 1539

RÉTHY 326; POHL N5; HUSZÁR 874; RESCH 13A; LENGYEL 156/1539.

14. Leltári szám: DFNGY 668.³⁰

Verdehely és dátum: ismeretlen, 1540

RÉTHY 326; POHL –; HUSZÁR –; RESCH –; LENGYEL 156/1540.

15. Leltári szám: DFNGY 663.

Verdehely és dátum: Kolozsvár, 1538

RÉTHY 323; POHL N9; HUSZÁR 871; RESCH 2; LENGYEL 157/1/1538.

16–18. Leltári szám: DFNGY 667.; DFNGY 2294.; IX.67.1.3.³¹

Verdehely és dátum: Kolozsvár, 1540

RÉTHY 323; POHL N9; HUSZÁR 871; RESCH 15, LENGYEL 157/1/1540.

IX.67.1.3. Online megtekinthető: <http://opac3.deri-muzeum.monguz.hu/hu/record/-/record/DERIMUZEUM515999>.

DFNGY 2294. Online megtekinthető: <http://opac3.deri-muzeum.monguz.hu/hu/record/-/record/DERIMUZEUM565209>.

19. Leltári szám: DFNGY 674.

Verdehely és dátum: Kolozsvár, 1539

RÉTHY 323; POHL N12-1; HUSZÁR 871; RESCH 6; LENGYEL 157/2/1539.

20. Leltári szám: DFNGY 666.

Verdehely és dátum: Nagyszeben, 1539

RÉTHY 323; POHL N12-2; HUSZÁR 871; RESCH 4, 5; LENGYEL 157/3/1539.

21. Leltári szám: DFNGY 671.

Verdehely és dátum: Nagyszeben, 1540

RÉTHY 323; POHL N14; HUSZÁR 871; RESCH 15–25; LENGYEL 157/4/1540.

---

30 Az *Aranykönyv* szerint ez az egyetlen közgyűjteményi előfordulás. Vö.: LENGYEL 2013: 314–315.

31 IX.67.1.3.: 1967-ben, vétel útján bekerült darab. 3D-ben megtekinthető (DFNGY 2294., <https://sketchfab.com/models/3d20dbdbd13d46a78282898711b122ca/embed>, letöltés ideje: 2022. január 15.).

22–23. Leltári szám: DFNGY 665.; DFNGY 2293.

Verdehely és dátum: Nagyszeben, 1540

RÉTHY –; POHL N15-1; HUSZÁR –; RESCH 26–28; LENGYEL 158/A/1540.

A józsai éremlelet

A Debrecen melletti Józsán, a szentgyörgyi erdőben, tuskóvágás közben munkások találtak rá egy 15–16. századi, összesen (a híradások szerint) 1521 darab ezüstérmét tartalmazó kis cserépkorsóra.³² Az érmék mellett egy reneszánsz ízlésű gyűrűt, és egy ezüst ruhakapcsot leltek. A legkorábbi híradás 1981. március 16-án született (Budapester Rundschau), s akkor már mind a korszót, mind az érméket restaurálták. Mivel a múzeum adattárában eddig nem találtam róla részletes feljegyzést, így feltehetően 1980–1981 fordulóján fedezhették fel a leletet, legkésőbb 1981 februárjában.

A leltárkönyv szerint 90 tétel alatt összesen 1511 darab denárt és obolust vettek nyilvántartásba. A 2012-es revízió során 1519 darab érmét számoltak össze, jelenleg 1517 darab érmét találtunk a helyén. Azonosításuk és leltározásuk már Huszár Lajos *Münzkatalogja* alapján készült. Ennek finomítására a jelen feldolgozás során is sor került. A munka során egyértelmű tényként szűrtük le, hogy mind a köriratban, mind a verde- és mesterjegyekben is széles skálájú eltérések figyelhetők meg a huszári kategorizálás tekintetében.³³ Jelen tanulmány célja azonban nem lehet ennek részletes tárgyalása, így csak a Huszár által megállapított típusok alapján csoportosítjuk az érméket.

Az éremanyag nyitódátuma 1468, vagyis a Hunyadi Mátyás pénzreformját követő időszak jó ezüstpénzeivel kezdődik.³⁴ Hunyadi uralkodásának idejéből összesen 574 darab denárt számolhattunk össze, ami a teljes anyag 37,8%-át teszi ki. A Mátyás-kori veretekből a Huszár 719-es típusból található a legtöbb a leletben, nevezetesen a K–VA jegyű denárokból (217 darab) (4. ábra). Hibás, sérült, közelebből nem azonosítható denár összesen 34 darab van az anyagban.

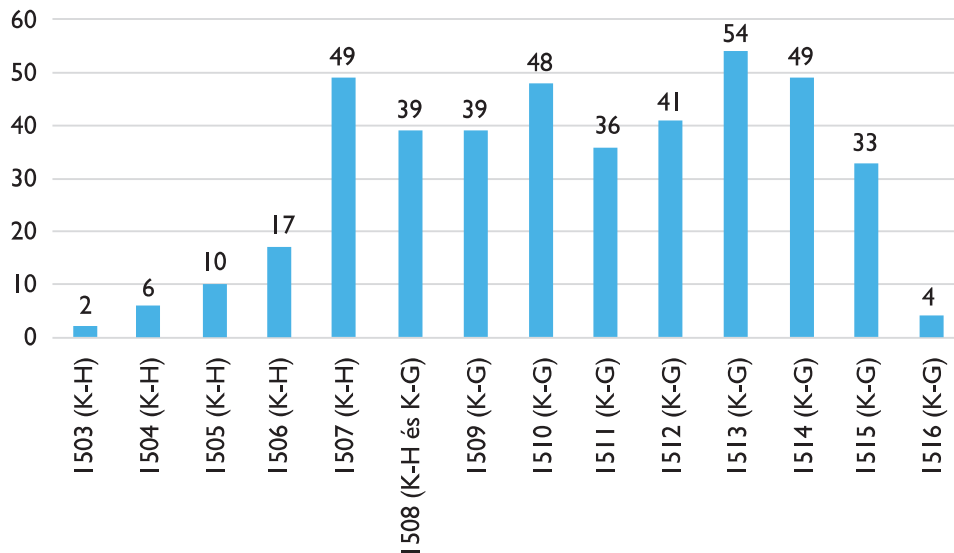
4. ábra. Huszár 719-es típusú K–VA jegyű Mátyás denár a leletből (Fotó: Lukács Tihamér)

32 A *Numizmatikai Közlöny* a napilapok beszámolóí alapján adott róla hírt először: F. FEJÉR 1981–1982: 174. Két évvel később újabb napilapokat is szemléltek ugyanott: F. FEJÉR 1983–1984: 152. Jórészt ugyanazt az MTI-híradást vették át a különböző regionális napilapok. A legteljesebb képanyag a *Csongrád Megyei Hírlapban* jelent meg 1981. május 16-án.

33 A probléma felvetődése nem újkeletű, részletesebb kifejtésére lásd Nagy Balázs készülő doktori disszertációját, melynek fejezetopponálásában volt szerencsém részt venni 2022 elején. Vö. korábbi munkáival: NAGY 2015; NAGY 2019.

34 GYÖNGYÖSSY 2019: 163. és az ott idézett szakirodalom.

II. Ulászló ezüstpénzeiből 625 darab került a leletbe, ebből 5 darab obolus (Huszár 821.), a többi denár. Ez a teljes anyag 41,2%-a. A legtöbb denár 1500 utáni veret, a legelterjedtebb a Huszár 811-es típus évszámmal ellátott darabjai. Az olvasható évszámmal ellátott darabok megoszlása a következőképpen alakul:

5. ábra. Huszár 811-es denárok megoszlása évszám szerint a józsai éremleletben

Szembeötlő, hogy II. Lajos idejéből csupán 12 darab ezüstpénzt gyűjtött össze a korsó elrejtője, mindegyik a Huszár 841-es típushoz sorolható, ez a teljes anyag 0,8%-a. Tanulságos az is, hogy 1517-es, 1519-es és 1520-as évből 7 darab, míg 1526-ból öt darab pénz képviselteti magát. Vagyis a *moneta nova* valóban kevésbé volt alkalmas arra, hogy teaurálják.³⁵

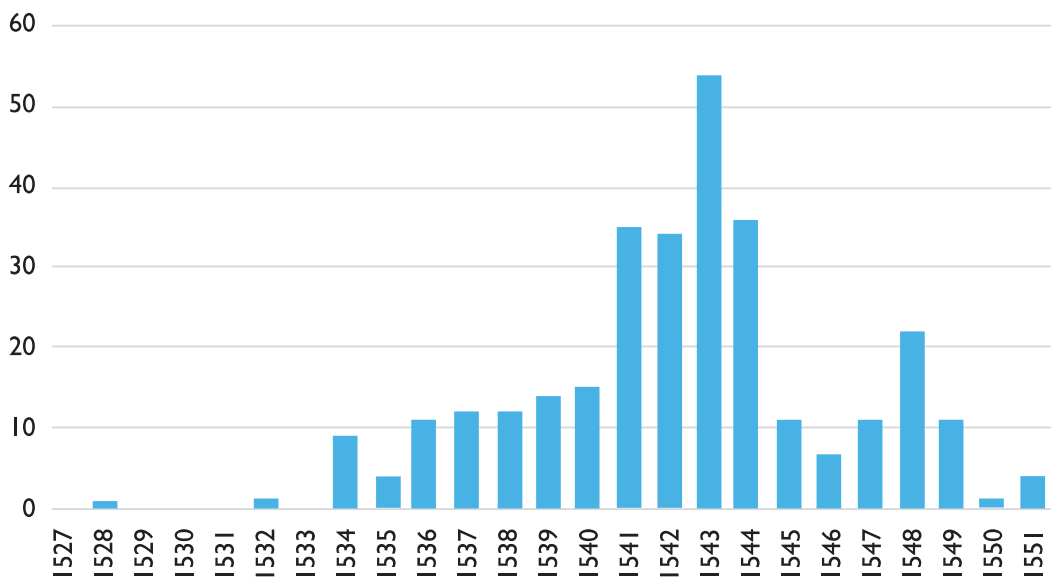
Ezekon kívül csupán egy darab Szapolyai Jánoshoz köthető érmét találhatunk a Huszár 892-es, K-T obolust (6. ábra).

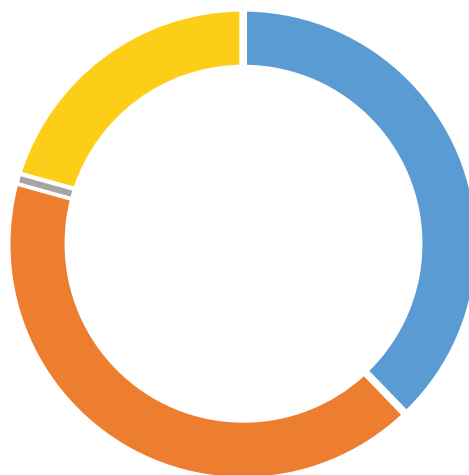
6. ábra. Huszár 821-es típusú Szapolyai obolus a leletből (Fotó: Lukács Tihamér)

I. Ferdinánd idejéből 305 darab denárt tartalmaz a lelet (20,1%), mindegyik K-B veretű Huszár 905-ös típus. Egy kivétellel (1540-es évek) az összes évszáma egyértelműen megállapítható volt. A megoszlásuk a következőképpen alakul:

35 GYÖNGYÖSSY 2019: 164–165. Lásd még: GYÖNGYÖSSY 2017. passim.

7. ábra. Ferdinánd denárjainak időbeli megoszlása a józsai éremleletben

■ Hunyady Mátyás ■ II. Ulászló ■ II. Lajos ■ I. Ferdinánd ■ Szapolyai János

8. ábra. Az érmék megoszlása uralkodók szerint a józsai éremleletben

Csupán magyar veretű pénzek találhatók a leletben, melynek összértéke valamivel több, mint 15 forint. Módy György és Gedai István a hasonló korszakból származó polgári éremleletek alapján arra következtetett,³⁶ hogy egy egyszerű jobbágy, vagy egy gyalogos zsoldos katona megtakarított pénze lehetett, amit el-, de már ki nem ásott.

Az éremlelet záródása tehát 1551, ami közelebb vihet minket az elrejtés okához, és ahhoz, hogy tulajdonosa nem tudta már tovább gyarapítani tartalmát. 1551 elején Giovanni Battista Castaldo zsoldosvezér vezényletével, V. Károly császár és I. Ferdinánd király utasítására Erdélybe vonult, hogy átvegye a terület fölött az irányítást. Május elején Eger irányából Debrecenen keresztül vonult át a sereg Erdélybe. Ott több

36 MÓDY – GEDAI – KAHLER 1966.

harcot megvívta a katonák a betörő ellenség ellen, és Lippa visszavételekor is.³⁷ Az érelelet elrejtője a csapatösszevonás előtt rejthette el vagyonát, s vagy sereghez csatlakozva a harctéren maradt, vagy az átvonuló sereg túlkapásai okozták vesztét.

9. ábra. A kincsleletet rejtő rekonstruált korsó és Mátyás-denárok (Fotó: Lukács Tihamér)

Összegzés

Jelen tanulmány célja elsősorban a ránk bízott gyűjtemény ismertetése volt, és a józsi érelelet felszínes ismertetésén túl nem bocsátkozott részletes elemzésbe. Ebből az írásból is kitűnik azonban, hogy a magyar numizmatika legnagyobb adósága a kisebb – elsősorban vidéki – gyűjtemények feltárása, és az elérhető összes kincslelet feldolgozása. Nem gondoljuk, hogy a fent leírt gyűjteményképződési folyamatok – néhány egyedi elemtől eltekintve – ne lennének igazak más, elsősorban vidéki városi múzeumok anyagára. Ilyen általános tényező lehet a gyűjtemények heterogén szerzeményezése, a szakértő muzeológus időszakos hiánya, vagy a kutatók elől elzárkózó intézmények, esetleg a nagyívű katalógusok készítőinek akaratlan hanyagsága, mely legtöbbször a gyűjtemények elzárkózásából eredhet. A kollekciónak felelős muzeológusként az elmúlt három évben zászlómra tűztem eme *közgyűjtemény* széles körben való megismertetését. Ehhez kínált remek alkalmat a III. Fial Numizmaták Konferenciája, és az ott elhangzott előadásom írott változata, melynek itt a végéhez közeledünk. Nagy segítségemre van célom elérésében a digitalizáció és az online felületek kínálta megjelenés. 2021-ben útjára indult a múzeum online katalógusa (<http://opac3.deri-muzeum.monguz.hu/>). Itt a tervek szerint a következő években a teljes Déri Frigyes Numizmatikai Gyűjtemény anyaga feltöltésre kerül, leírással és fotóanyaggal. A publikációkban már megjelent, elsősorban erdélyi veretek már most megtekinthetőek, illetve Szent Istvántól II. András

37 BENDA 1989: 384–385.

korszakáig a teljes Árpád-kori anyag elérhető. Biztatok minden kutatót, hogy használja ezt a felületet, illetve bátran keresse meg a vidéki múzeumok gyűjteményeit, hogy saját vizsgálata során minél teljesebb anyagra tudjon támaszkodni.

Medieval Hungarian Coins in the Collection of the Déri Museum

Ádám Novák

One of the most valuable parts of the Collection of Frigyes Déri is its numismatic material, which was amassed systematically, originating almost exclusively from Hungarian and Transylvanian minting, including several unique pieces. Together with the material of the Debrecen City Museum, it had become one of the most important collection in Hungary. Despite the fact that it was investigated by the leading figures of Hungarian numismatics (e.g. Huszár, Pohl, Lengyel), several pieces were left out in the comprehensive catalogues. The reason for this is that interesting coins and coin hoards are not only part of the Déri Collection. The gold forints of medieval Hungarian kings and King János Szapolyai, which are not included in the *Aranykönyv* (the *Golden Book*) are of particular interest. This study gives a brief summary of the history of the Numismatic Collection of Déri Museum, presents the less known medieval and early modern pieces, and discusses the silver coin hoard discovered in 1981 at Józsa, near Debrecen.

Bibliográfia

- BALOGH István: Jelentés a Múzeum 1948–1956. évi működéséről. *A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve 1948–1956.* 3–19.
- BENDA Kálmán (főszerk.) (1989): *Magyarország történeti kronológiája II. 1526–1848.* Akadémiai Kiadó, Budapest.
- F. FEJÉR Mária (1981–1982): Hírlapokban és folyóiratokban megjelent numizmatikai vonatkozású közlemények. *Numizmatikai Közöny* 80–81. 173–176.
- F. FEJÉR Mária (1983–1984): Hírlapokban és folyóiratokban megjelent numizmatikai vonatkozású közlemények. *Numizmatikai Közöny* 82–83. 151–156.
- FODOR Éva Irén (2016): „Építsünk hajlékot a múzsáknak” *Debrecen szabad királyi város múzeumépítési törekvései a huszadik század első évtizedeiben.* (A Déri Múzeum és Gyűjteményei 5.) Déri Múzeum, Debrecen.
- GYÖNGYÖSSY Márton (2001): Kora-újkori éremlelet Tisza-Polgárról: Egy leletközlés revíziója. *A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve 2000–2001.* 63–72.
- GYÖNGYÖSSY Márton (2019): Mátyás nagy pénzreformja avagy két pénzreform a középkor végi Magyarországon. In: BÁRÁNY Attila – KAVECSÁNSZKI Máté – PÓSÁN László – TAKÁCS Levente (szerk.): *Hunyadi Mátyás és kora.* (Memoria Hungariae 12.). „Magyarország a középkori Európában” kutatócsoport, Debrecen. 160–168.

- GYÖNGYÖSSY Márton (2017): II. Lajos legendás alkincstartója, Szerencsés Imre és a moneta nova. *Századok* 151(3). 607–644.
- HUSZÁR, Lajos (1979): *Münzkatalog Ungarn: von 1000 bis heute*. Corvina Kiadó, München – Budapest.
- HUSZÁR Lajos (1995): *Az Erdélyi Fejedelemség pénzverése*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- KAHLER Frigyes (1982): Déri Frigyes numizmatikai gyűjteménye a Déri Múzeumban. *A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve 1980*. 519–549.
- KAHLER Frigyes (1983): A debreceni Városi Múzeum numizmatikai gyűjteménye (1902–1928). *A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve 1981*. 507–518.
- KAHLER Frigyes (1989–1990): Éremleletek. *Numizmatikai Közöny* 88–89. 145–146.
- KAHLER Frigyes (1993): Tizenkét újkori pénzlelet Debrecenből. *A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve 1991*. 141–166.
- KOVÁCS József Dénes (2017): Bombák árnyékában. A Déri Múzeum viszontagságai 1939–1945 között Sőregi János Naplójában. *A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve 2017*. 171–185.
- KOVÁCS József Dénes (2018): Kincs, ami nincs? Sőregi János feljegyzései a Déri Múzeum II. világháborúban eltűnt műtárgyairól. *A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve 2018*. 133–146.
- KRANKOVICS Ilona (1995): *Déri Numizmatikai gyűjtemény*. Erdély. Debrecen.
- KRANKOVICS Ilona (2013): Bethlen Gábor érmei a Déri Múzeum numizmatikai gyűjteményében. *Debreceni Szemle* 21(4). 217–229.
- KRANKOVICS Ilona (2016): *Bethlen Gábor fejedelem érmei*. (A Déri Múzeum és gyűjteményei 4.) Déri Múzeum, Debrecen.
- KRANKOVICS Ilona (2018): Fejedelmek arcképcsarnoka. Az erdélyi Fejedelemség pénzverése. In: ANGI János – DANI János – KRANKOVICS Ilona – LAKNER Lajos (szerk.): *A hit megtartó ereje – Az Erdélyi Fejedelemség és Debrecen*. Déri Múzeum, Debrecen. 37–54.
- KRANKOVICS Ilona – SALLAY Gergely Pál (2012): *Első világháborús jelvények a Déri Múzeum gyűjteményében*. (A Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Közleményei 64.) Déri Múzeum, Debrecen.
- LAKNER Lajos (2014): *Déri Frigyes és múzeuma*. (A Déri Múzeum és Gyűjteményei 1.) Déri Múzeum, Debrecen.
- LENGYEL András (2013): *Aranykönyv: 1325–1540*. (Középkori magyar pénzverés) Budapest.
- MÓDY György – GEDAI István – KAHLER Frigyes (1966): XVI–XVII. századi pénzleletek Polgárról. *A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve 1965*. 97–130.
- MÓDY György – GEDAI István (1986): XVI. századi éremlelet Nyírmártonfalváról. *A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve 1966–1967*. 229–245.
- NAGY Balázs (2015): A mohácsi I. számú éremlelet és tanulságai. In: SZÖLLÖSY Csilla – POKROVENSZKI Krisztián (szerk.): *Fiatal Középkorosi Régészek VI. Konferenciájának Tanulmánykötete*. Szent István Király Múzeum, Székesfehérvár. 287–294.
- NAGY Balázs (2019): Az érem- és kincseletek horizontja a mohácsi vésztől a törökök kivonulásáig. In: GYÖNGYÖSSY Márton (szerk.): *Numophylacium Novum. Az I. Fiatal Numizmatikus Konferenciája (2018) tanulmányai*. ELTE, Bölcsészettudományi Kar, Budapest. 86–101.
- NOVÁK Ádám (2020): *Középkori magyar veretek a Déri Múzeum numizmatikai gyűjteményéből*. (A Déri Múzeum és Gyűjteményei 6.) Déri Múzeum, Debrecen.

- POHL, Artur (1974): *Ungarische Goldgulden des Mittelalters: 1325–1540*. Akademische Druck- und Verlagsanstalt, Graz.
- RESCH, Adolf (1907): *Siebenbürgische Münzen und Medaillen von 1538 bis zur Gegenwart*. Hermannstadt.
- RÉTHY László (1907): *Magyar Egyetemes Éremtár II. Vegyesházi királyok kora*. Budapest.
- SŐREGI János (1941): Jelentés a Déri Múzeum 1940. évi működéséről és állapotáról. *A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve 1939–40*. 71–126
- SŐREGI János (1948): A Déri Múzeum élete és működése 1943–1947. években. *A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve 1943–47*. 1–67.
- TÓTH Csaba – KISS József Géza – FEKETE András (2018): *Az Árpád-kori magyar pénzek katalógusa I*. Magyar Nemzeti Múzeum – Martin Opitz Kiadó, Budapest.
- TÓTH Csaba – KISS József Géza (2018): *Az Árpád-kori magyar pénzek katalógusa II*. Magyar Nemzeti Múzeum – Martin Opitz Kiadó, Budapest.
- TÓTH Csaba – KISS József Géza (2020): *Az Árpád-kori magyar pénzek katalógusa III*. Magyar Nemzeti Múzeum – Martin Opitz Kiadó, Budapest.
- VAJDA Mária (szerk.) (2006): *Historia et ars – Módy György válogatott tanulmányai*. (A Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Közleményei 59.) Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Igazgatósága, Debrecen.
- ZOLTAI Lajos (1915): A debreczeni városi múzeum éremtárának gyarapodása. *Numizmatikai Közlöny* 14. 67–68.

A KONFERENCIÁRÓL | ABOUT THE CONFERENCE

A konferencia helyszíne | Venue
ELTE BTK Történeti Intézet |
Eötvös Loránd University, Institute of History
online

A konferencia időpontja | Date
2021. november 10. (szerda) 10–17 óra | 10th Nov 2021, from 10 am to 5 pm

A szervezésért felelős | Chairman of the Organizing Committee
Dr. Kálnoki-Gyöngyössy Márton DSc

Munkatársak | Members of the Organizing Committee

Bachus Dóra

Balla János

Gálvölgyi Orsolya

Nagy Balázs

Nagy Zsolt Dezső

Töreki Milán

Varga Máté

fiatal
NUMIZMATÁK
III. KONFERENCIÁJA

2021. november 10.

3rd
young
NUMISMATISTS'
CONFERENCE

10th Nov 2021

Szekcióelnökök | Section chairs

ÓKOR szekció

DR. NAGY LEVENTE

régész, habilitált egyetemi docens,
tanszékvezető

(Pécsi Tudományegyetem Régészet Tanszék)

ANCIENT NUMISMATIC Section

LEVENTE NAGY PhD

archaeologist, associate professor, expert
(Lajos Lechner Knowledge Center),
researcher (Szt. Pope John Paul II. Research
Center, Péter Pázmány Catholic University,
Budapest)

*(Department of Archeology of the University
of Pécs)*

KÖZÉPKOR szekció

DR. KÁLNOKI-GYÖNGYÖSSY MÁRTON

régész–numizmata, habilitált egyetemi
docens

*(ELTE BTK Történelem Segédtudományai
Tanszék)*

MEDIEVAL NUMISMATIC Section

MÁRTON KÁLNOKI-GYÖNGYÖSSY DSc

archaeologist, historian, numismatist,
associate professor, Doctor of the Hungarian
Academy of Sciences

*(Eötvös Loránd University, Institute of History,
Department of Auxiliary Sciences of History)*

KORA ÚJKOR szekció

DR. KENYERES ISTVÁN

történész, címzetes egyetemi docens,
főigazgató

(Budapest Főváros Levéltára)

EARLY MODERN NUMISMATIC Section

ISTVÁN KENYERES PhD

historian, Honorary Associate Professor
(Eötvös Loránd University; Kodolányi János
University) Director General

(Budapest City Archives)

ÚJKOR szekció

DR. GARAMI ÉRIKA

történész, numizmata, főlevéltáros

(Budapest Főváros Levéltára)

MODERN NUMISMATIC Section

ÉRIKA GARAMI PhD

historian, museologist, numismatist

(Budapest City Archives)

Előadók | Lectures by

Nikolaus Aue

tanulmányi asszisztens | study assistant

Universität Wien, Austria

Boromissza András

történelem szakos egyetemi hallgató | student of history (BA)

ELTE BTK Történelem Segédtudományai Tanszék | ELTE BTK Department of Auxiliary Studies of History

Monica Dejan

régész | archaeologist (MA), PhD, régészeti osztályvezető | Head of Archaeology Department

Muzeul Bucovinei, Suceava, Romania

Thomas Dunwell

történelem szakos egyetemi hallgató | student of history (MA)

University of Leeds, United Kingdom

Gálvölgyi Orsolya

régész–numizmata | archaeologist–numismatist, PhD-hallgató | PhD student

Budapesti Történelmi Múzeum | Budapest History Museum

ELTE BTK Történelemtudományi Doktori Iskola | ELTE BTK Doctoral School of History

Gönczi Vivien

régészet szakos egyetemi hallgató | student of archaeology (BA)

ELTE BTK Régészettudományi Intézet | ELTE BTK Institute of Archaeological Sciences

Nagy Balázs

régész–numizmata, | archaeologist–numismatist, PhD-hallgató | PhD student

Ferenczy Múzeumi Centrum | Ferenczy Museum, Szentendre

DE BTK Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola | University of Debrecen, Doctoral School of History and Ethnology

Nagy Zsolt Dezső

régész–numizmata, | archaeologist–numismatist, PhD-hallgató | PhD student

Damjanich János Múzeum | Damjanich János Museum, Szolnok

Szegedi Tudományegyetem | University of Szeged

Novák Ádám

történész | historian, PhD

Déri Múzeum | Déri Museum, Debrecen

Debreceni Egyetem | University of Debrecen

Szabó Róbert Károly

történész | historian, PhD-hallgató | PhD student

ELTE BTK Történelemtudományi Doktori Iskola | ELTE BTK Doctoral School of History

Cristiana Tătaru

történész | historian, PhD-hallgató | PhD student

Muzeul Național de Istorie a României, București, Romania

Tőreki Milán

történész | historian, PhD-hallgató | PhD student

Nemzeti Közszolgálati Egyetem | University of Public Service, Budapest

A KONFERENCIA PROGRAMJA | CONFERENCE PROGRAM

Köszöntő, megnyitó

A konferenciát megnyitja: *Dr. Latorcai Csaba* közigazgatási államtitkár (Emberi Erőforrások Minisztériuma)

Köszöntőt mond: *Vagyóczky Károly* grafikus, a Pénzjegynyomda Művészeti Osztályának vezetője

KÖZÉPKOR | Szekcióelnök:

Dr. Kálnoki-Gyöngyössy Márton

Novák Ádám: Középkori magyar veretek a Déri Múzeum gyűjteményében

Nagy Balázs: Címerhasználat és pénzverés (1467–1490)

Gönczi Vivien: Pénzek a semmiből: Új falu Veszprém mellől

Cristiana Tătaru: An Early 16th Century Ottoman Coins Hoard and the Problem of the Use of Ottoman Coinage in the Transylvanian cities

ÚJKOR | Szekcióelnök:

Dr. Garami Erika

Szabó Róbert Károly: A tanulás gyümölcsei: Iskolai érdemérmek a Kalocsai Érseki Főgimnáziumban

Tőreki Milán: Az osztrák–magyar korona végnapjai: széthullás, felülbélyegzés, megszűnés

Opening

Welcome speech by *Csaba Latorcai*, Secretary of State for Public Administration at the Ministry of Human Capacities and *Károly Vagyóczky*, Head of the Art Department of the Banknote Printing Co.

MEDIEVAL NUMISMATICS | Chair:

Márton Kálnoki-Gyöngyössy Dsc

Ádám Novák: Medieval Hungarian coins in the collection of the Déri Museum

Balázs Nagy: The usage of the coat of arms and coinage (1467–1490)

Vivien Gönczi: Coins from Nowhere: Locating a Medieval Village near Veszprém

Cristiana Tătaru: An Early 16th Century Ottoman Coins Hoard and the Problem of the Use of Ottoman Coinage in the Transylvanian cities

MODERN NUMISMATICS | Chair:

Erika Garami PhD

Róbert Szabó: The fruits of learning: merit medals of the Catholic Archbishopric High School in Kalocsa

Milán Tőreki: The last days of the Austro–Hungarian krone: collapse, over stamping, destruction

KORA ÚJKOR | Szekcióelnök:

Dr. Kenyeres István

Monica Dejan: The hoard from Măriștei (Suceava County, Romania): a Mirror of the Moldavian currency between 16th and 17th centuries

Gálovölgyi Orsolya: Kincslelet-horizont a tizenöt éves háború korából: Két éremlelet az Erdélyi bástyából (Táncsics Mihály utca 9.)

Nagy Zsolt Dezső: Pénzforgalmi kutatások Jász–Nagykun–Szolnok megyéről: éremleletek és ásatási tapasztalatok a kora újkor időszakáról

Boromissza András: „BUDA CAPTA 1686”

ÓKOR | Szekcióelnök:

dr. Nagy Levente

Thomas Dunwell: The iconographic shift of the late third to mid fourth century AD: representations of the Emperor, Religion, and the Roman army on the imperial coinage from the Restoration of the Empire under Aurelian to the end of the Constantinian Dynasty (270–361)

Nikolaus Aue: Newly introduced byzantine Silver Coins from 610 AD to 720 AD: Analysis and Context

A konferencia zárása

Zárszót mond: *Dr. Kálnoki-Gyöngyössy Márton*

EARLY MODERN NUMISMATICS | Chair:

István Kenyeres Phd

Monica Dejan: The hoard from Măriștei (Suceava County, Romania): a Mirror of the Moldavian currency between 16th and 17th centuries

Orsolya Gálovölgyi: Treasure-hoard horizon from the era of Long Turkish War: Two Ottoman-era coinhoards from excavation of Erdélyi Bastion (9. Táncsics Mihály Street)

Zsolt Dezső Nagy: Studying coin circulation in Jász–Nagykun–Szolnok County: hoards and excavations from the Early Modern Ages

András Boromissza: “BUDA CAPTA 1686”

ANCIENT NUMISMATICS | Chair:

Levente Nagy Phd

Thomas Dunwell: The iconographic shift of the late third to mid fourth century AD: representations of the Emperor, Religion, and the Roman army on the imperial coinage from the Restoration of the Empire under Aurelian to the end of the Constantinian Dynasty (270–361)

Nikolaus Aue: Newly introduced byzantine Silver Coins from 610 AD to 720 AD: Analysis and Context

Closing words

by *Márton Kálnoki-Gyöngyössy Dsc*

Főtámogatók | Sponsors

A **Fiatal Numizmaták Konferenciája** (a továbbiakban: FNK) a rokontudományok hasonló rendezvényeinek mintájára a fiatal kutatók számára kíván évről évre lehetőséget biztosítani kutatási eredményeik bemutatására. A 2018-ban újjá indított konferenciával az alapításkor meghatározott célkitűzéseinket megvalósítottuk: a konferenciával fórumot és hagyományt teremtettünk. Az FNK a tudomány képviselői által nyilvántartott fórummá vált és az intézményesülés útjára lépett, hiszen – az ELTE jóvoltából – immáron saját honlapja is van (<https://fnk.elte.hu/>). 2022-ben már a negyedik konferenciát rendezzük meg PIM Kazinczy Ferenc Múzeum támogatásával Sátoraljaújhelyen. Jelen tanulmánykötetben a 2021. november 10-én az ELTE szervezésében megtartott III. FNK 11 előadásából 8-at teszünk közzé írott formában. Egy esetben – a szerző kérésére – nem az elhangzott előadáshoz kapcsolódó, hanem más tematikájú tanulmányt jelentetünk meg, amely a szerkesztők véleménye szerint újdonsága miatt a jelen kötetben közlésre érdemes.

The **Young Numismatists' Conference** (hereinafter: FNK) aims to provide an annual opportunity for young researchers to present their research results, following the example of similar events in the field of related sciences. With the conference, first launched in 2018, we have achieved our objectives set out initially: we succeeded in creating a forum and a tradition. FNK has become a registered forum for the scientific community and is on the way to institutionalisation, now having its own website (<https://fnk.elte.hu/>), thanks to ELTE. In 2022, the 4th conference will be held in Sátoraljaújhely, supported by PIM Kazinczy Ferenc Museum. In the present volume, 8 of the 11 papers presented at the 3rd FNK organised by ELTE on 10 November 2021, is published in written form. In one case, at the author's request, we publish a paper thematically not related to the lecture yet written on a topic that the editors consider worthy of publication in this volume due to its novelty.

ELTE | BTK
BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KAR

ELTE
EÖTVÖS
KIADÓ